

Kitang LUNGSURANON sa Siaton

Kamatuoran
Pagbuligay
Lungsod mauswagon

Vol. 6 No. 14

Agusto 1-15, 2016 P6.00

Kaso sa Dengue Bonawon nag-una, Siaton ikaupat sa Negros

Nanguna sa lista sa kinadaghanan og nasakit sa dengue sa Siaton ang Barangay Bonawon gikan sa Enero hangtod Hulyo 2016. Ikaupat usab ang Siaton sa kinadaghanan ang nasakit

sa tibuok probinsya diin dunay 94 ka kaso nga natala. Gipamatud-an kini sa DOH (Department of Health) ug MHU (Municipal Health Unit).

Gipahibalo sa mga

barangay health workers niadtong Agosto 8, 2016 ang mga lumulupyong sa Barangay Bonawon sa pagsugpo sa mga nangitlog nga lamok nga maoy hinungdan sa sakit nga dengue. Mibuhat sila og pagsusi ug pagtuon sa insekto ug mananap ug may mga representante gikan sa MHU aron mag-awhag sa paglimpyo sa palibot, pagsabwag sa kasayuran, pagpangita ug pagyabo sa mga lumlumanan sa lamok ug panglimpyo sa palibot kontra dengue.

Ang kemikal nga gitawag og *pasguard* o

resigen mao ang gamiton paghulom sa mga moskitero ug kurtina nga molungtad og unom ka bulan. Mitabang ang mga Barangay Health Workers sa paghulom sa mga moskitero ug kurtina sa gym mismo kauban ang mga Municipal Health Unit sa Siaton nga sila si Levy Makasiar, Fe Diaz, Mark Anthony Pajuelas ug ubp.

Si DOH representante, Binbinido Dela Cruz nga mitawag niini nga *Borne Disease*, mitabang pagpahibalo unsaon pagsugpo sa dengue ug sa **padayon sa panid 3**

Empleyado ipailalum sa pagtesting sa droga?

Ipailalum sa pagtesting sa droga ang mga empleyado sa lokal nga kagamhanan sa Siaton. Gani giduso ni Kag. Miguel Dungog ang pagpalit og himan pagtesting sa droga nga mobili og Php 200,000 panahon sa sesyon sa konseho niadtong Agosto 8, 2016.

Ang mga himan maoy gamiton sa pagtesting sa

tanang empleyado apan wala pa masuta kun kanus-a sugdan ang pagpatuman niini. Kini human duna pay dugang pagtuon ug pakisusi nga himuon ang Sanguniang Bayan (SB) labot sa maong plano.

Kahinumduman nga dunay gihimong pagbutyag si Presidente Rodrigo Duterte nga dunay mga lokal

Si Kagawad Miguel Dungog atol a sesyon sa Sanguniang Bayan diin iyang gipasabot ngadto sa iyang mga kauban ang iyang sugyot nga mopalit og himan alang sa drug testing.

nga opisyal nga lambigit sa ilegal nga droga.

Si Interior and Local Government Secretary Ismael "Mike" Sueno

hinuon namahayag nga ipahigayon nila ang patas ug makatarongan nga imbestigasyon sa mga **padayon sa panid 3**

EDITORIAL

Dengue

Bukhad

Susan Monte de Ramos-Soldwisch

Pagmata, Lungsuranon!

Nagkahiusa sa ilahang paglihok batok sa naglukop nga problema sa droga sa atoang katilingban si Pres. Duterte ug PNP Hefe “Bato” dela Rosa. Dunay 660 na ka *suspetsadong* nalambigit sa shabu ang gipamatay sa Kapulisan kay kuno “*misukol*” sila ug miaksyon og gamit sa ilahang mga pusil.

Hinumduman nato nga ang balaod nagasugo nga dili paigo ang *pagsuspetsa lamang o pasangil* aron makastigo ang si bisan kinsa kanato. Anaa’y PNP o NBI nga moimbistigar aron mapamatud-an o dili ang maong suspetsa.

Kon anaa’y pagpahimatuod, iadto ang kaso sa Huwes diin ang lantugi husayon. Ang Huwes mao’y mohatag og silot sumala sa ginatugot sa balaod. Kon makita nga wala’y kamatuoran ang pasangil, buhian ang suspetsado.

Kining mga lakang nga gisugo sa atoang Bata kang Balaod mao ang gitawag “*due process of the law*” o sa madaling sulti, “*due process*”. Kadtong mga gipangpatay gumikan lamang sa pasangil ug sa wala’y testigo nga nakakita nga misukol—wala mahatagi sa ilahang Pilipinhong katungod sa *due process*. Dako kaayong kalapasan kini. Dugang pa, dili ta magpakabuta-bungol ani kay ang pagwagtang sa 660 sama sa pagwangtang kanatong tanan! Kon moabot na kanimo ug kanako ang pag-abuso sa atoang pagkatawo, kinsa pa man kaha ang mahabilin nga moprotesta pag-ingon, “Ato usang imbistigahon kay basin inosente siya!”

Sa pagkatinuod, gusto nato nga makastigo ang mga salaang. Nadasig kita nga si Pres. Duterte lagsik, maalam ug kahadlok sa mga tawong dili maayo og buhat. Nagapasalig usab siya nga “Ako ang manubag sa tanan. Tigulang na bitaw ko!” Nakaparelaks kaayo ni nato.

Husto ba nga pasagdan lang ang atoang gidawat nga sulugoon sa nasod sa iyahang binuhatan bisan dili matulid? Dili ba nato instraksyonan ang atoang sinaligan kon unsa ang atoang mga prinsipyo ug pamaagi nga iyaha usab nga sundon, panalipdan ug lig-onon?

“Hain ang protesta sa mga lungsuranon?” pangutana ni VP Robredo. Asa kutob ang pag-abusar sa atoang mga prinsipyo? Unsa diay kabililhon ang kinabuhi? Unsa ka barato?

Pagmata, O minahal nga mga Siatanon ug tanang Pilipinhon! Klaroha ang sugo aron dili mao’y mohari ang sulugoon! (Salamat sa atoang PNP sa Siaton kay nagarespetar sila sa atoang prinsipyo!)

Ang sakit nga Dengue gikaintapan ug gikahadlok. Kini tungod kay makamatay man kun mahinaykan ang usa ka tawo. Apan unsa man gayud ang sakit nga Dengue ug unsa man ang mahimo sa katawhan ingon man sa kagamhanan aron kini mapakgang?

Daghang mga pagtuon ang gihimo ug gani dunay nay *vaccine* o bakuna batok niini. Hinuon sa pagkakaroon, ang bakuna batok sa Dengue medyo mahal pa ug ang kagamhanan wala pay gipanghatag nga libre.

Ang bakuna batok sa Dengue mahatag lang usab sa mga tawo nga nag-edad og 9 ngadto sa 45 anyos. Kini ang hinungdan nga dunay risgo sa mga gagmay nga bata.

Dinhi sa Siaton ang situwasyon labot sa maong sakit medyo makahingawa. Gani nanguna sa lista sa kinadaghanan og nasakit sa dengue ang Barangay Bonawon gikan sa Enero hangtod Hulyo, 2016. Ikaupat usab ang Siaton sa kinadaghanan nga nagsakit sa tibuok probinsya diin dunay 94 ka kaso nga natala. Gipamatud-an kini sa Department of Health ug sa Municipal Health Unit.

Hinuon duna nay lakang nga gihimo ang kagamhanan. Ang mga *barangay health workers* o nagtrabaho diha sa barangay alang sa maayong panglawas mitabang na sa pagpahibalo sa mga lomulupyos sa Barangay Bonawon kun unsaon pagsugpo sa mga nangitlog nga lamok nga maoy hinungdan sa sakit nga dengue.

May mga representante gikan sa Munisipal Health Unit (MHU) nga miawhag sa mulopyo sa paglimpyo sa palibot, pagpangita ug pagyabo sa mga lumlumanan sa lamok ug paglimpyo sa palibot kontra dengue.

Ang kemikal nga gitawag og *pasguard* o *resigen* mao ang gamiton paghulom sa mga moskitero ug kurtina nga molungtad og unom ka bulan. Mitabang ang mga Barangay Health Workers sa paghulom sa mga moskitero ug kurtina sa gym mismo kauban ang mga taga MHU.

Nindot nga magtambayayong ang tanan alang sa pagsugpo sa maong sakit. Dili lamang ang taga MHU ug ang lokal nga kagamhanan ang molihok. Ang katawhan dunay dakong papel tungod kay anha man mismo sa panimalay magagikan ang pagbantay ug pagseguro nga luwas ang tanan batok sa sakit nga Dengue.

Kitang Lungsuranon

Gimantala sa **KL Publishing**, Siaton, Neg. Or., Philippines,
Contact +63 997-582-9338 www.KitangSiatanon.com
 TIN: 420-321-172-000; Permit number: 13-0450

Publisher

Susan Monte de Ramos- Soldwisch

Editor-in-Chief

Melita “Bing” Aguilar

Copy Editor

Mirzah V. Rodriguez

Tigbalita / Manunulat

Grace Arcellana
 Eugene Jamandron

Zephania Repollo
 Virginia Carriaga

BTODA nakigtagbo sa lokal nga kagamhanan

Dali nga pagrehistro sa pedikab, pagkuha og prangkisa ug matabangan pagkuha og lisensya - mao kina ang mga gihisgutan nga kaayuhan panahon sa pulongpulong alang sa mga miyembro sa BTODA (Bonawon Tricycle Operators Driver Association) niadtong

Agosto 4, didto sa Bonawon gym. Kauban sa panagtigum sila si Mayor Fritz Diaz, VM-Bingbing Arbolado, PNP-Siaton nga giulohan ni PSInsp. Varie Villanoblos ug Kapitan Roberto Diaz. Ang pangulo sa BTODA mao si Raffy Saraña. Ang ilang terminal anaa nahimutang tabok sa DikeView.

Si Mayor Fritz Diaz sa iyang pakigpulong atol sa tigum tali sa mga miembro sa Bonawon Tricycle Operators Driver Association (BTODA)

Katungod sa PWDs istriktong ipatuman

Mga *person with disabilities* (PWDs) kon katawhan nga adunay kapansanan sa panglawas hatagan sa katungod nga makapahimulos sa tanang serbisyo sa gobyerno matud ni Director Marcelo Nicomedes Castillo sa Department of Social Welfare and Development (DSWD).

Atol sa gihimong panagtigum sa mga ahensya sa gobyerno namulong si Castillo nga estriktong ipatuman ang katungod sa mga PWDs. Matud usab ni Attorney Harold Kub-aron, regional director sa

Commission on Human Rights, ang PWDs sama sa ubang katawhang Pilipino pareho kon "equal" ang katungod.

Kasamtangan ang Department of Public Works and Highways (DPWH) mopahigayon ug pag susi sa implementasyon sa mga lokal nga buhatan ug nasyonal nga ahensya base sa Batas Pambansa 344 sa ilang pagpahigayon sa giingon og "barrier-free facilities for PWDs" o libre og walay sagabal nga agianan sa mga pasilidad alang sa mga dunay kapansanan. (PIA)

Empleyado... gikan sa panid 1

malambigit niini.

Kini nga kamandoan subay sa gipanaad ni Presidente Duterte nga pakganganon ug wagtangon ang tanan nga kalihokan sa droga sa nasud alang sa hapsay ug limpyo nga

panggobyerno para sa tanang katawhang Pilipino.

Matud ni Sueno dili angayan nga mabalaka ang publiko sa pagpatuman sa serbisyo sa ilang lokal nga opisyal nga imbestigahon

Briones: K-12 palamboon, ALS palapdan

Palamboon ang *basic education* o pagtuon gikan sa kindergarten ngadto sa hayskul ug palapdan ang ALS, matud sa Kalihim sa Department of Education (DepEd) Leonor Magtolis Briones. Palamboon ang *basic education* pinaagi sa paglangkob sa pagtuon sa droga diha sa *science and health* o siyensa ug maayong lawas, *gender and equality* o kaangayan sa kababayenan ug kalalakin-an diha sa *sex education* ug hatagan og importansya ang kalikopan ug kaamgo sa disaster risk reduction o pagkunhod sa hulga sa kalamidad.

Laing nag-unang

pagtagad mao ang pagpalapad sa Alternative Learning System (ALS) sa rehiyon, sa nasod ug sa gawas sa nasod. Kining programa maghatag og higayon nga makabalik og tungha ang mibiya pag-eskwela sa elementarya ug hayskul.

Nasuta ni Briones nga dul-an 600,000 ang nakapasar sa Accreditation and Equivalency (A&E) Program ang mahimong motungha sa hayskul ug mas taas nga ang-ang. Apan matud ni Briones mas daghan pang estudyante ang mahimong motungha sa ALS. (PIA)

Pabasa

Nagbasa sa *Kitang Lungsuranon* si Jennifer P. Canete (*wala*), 20 anyos, estudyante sa Bachelor of Science in Business NORSU-Siaton ug si Princess Barnayha, 16 anyos, Grade 11 sa Siaton National High School.

tungod kay padayon ang ilang pagserbisyo samtang imbestigahon. Gawas kon adunay ipatuman nga kamandoan sa korte o ipaubos ang pagsuspenso sa giimbestiga nga opisyal, ang *rule of succession* o balaod sa kinsay mosunod o mopuli maoy ipatuman sa DILG.

Kaso... gikan sa panid 1

lakang nga mahimo sa mga lumulupyo.

Si Mayor Fritz Diaz usab misuroy sa Brgy. Maloh niadtong Agosto 3 mahitungod sa iyang nadunggan nga kaso sa dengue didto ug iyang gisusi kung unsay angay buhaton aron malikayan ang sakit.

Tubag Lungsuranon

Unsay imong mahimo ug matabang aron malikayan ang sakit nga dengue?

Manglimpyo sa palibot sa balay, dayon ang mga botelya or kanang mahimong kapuy-an sa lamok ipangkulob. Magsige og daob kada hapon. - **Lanie Quialquial Asonio**

Ang mga kanal kinahanglan nga limpyo, ang mga gamit nga matambakan og tubig kinahanglan nakakulob, ug kinahanglan limpyo sige ang palibot. - **Shaume Macasohol Gantalao**

Kinahanglan jud maglimpyo sa palibot. Tanang mapundohan sa tubig ipakulob. Dayon naay mag-check kada balay bisan ikaduha kada bulan. *Street fogging.* - **Ina Fe Dael Gadingan**

What if ang pangutana, Unsa imong mahimo ug matabang kung daghan na ang nagkasakit og dengue sa inyong lugar? Ako mismo naa koy anak nga naa sa hospital karon ug nakuha ang dengue sa Brgy Maloh. Base sa akong kasinatian kinahanglan jud kaayo ang tabang sa tawo isip paghatag ug dugo. Halos tanang *blood bank* walay *stock* nga *platelet*. So kung kinsa man kadtong naay kaya nga mohatag og dugo ayaw tawon mo pagduhaduha sa paghatag. 15 minutos lang sa imong panahon ang gikinahanglan pagsalbar sa kinabuhi labi na sa mga bata. Daghang laing tambal o pamaagi nga makaayo sa dengue pero lisod kaayo ang pagpainom sa mga bata. Ako dili pa makahatag karon kay bag-o lang ko naoperahan. Pero sunod tuig puhon, kung naay magkinahanglan sa akong dugo, type O+ ko. Andam ko mohatag libre sa nagkinahanglan. Mao nay akong mahimo ug matabang. - **Noel Gio Casinto**

Nahisgutan na man sa uban nga kinahanglan pirme limpyo ang palibot. Modugang lang pod ko, atong likayan ang mga lamok panahon sa alas 5:00-6:00 sa gabii ug 8:00-9:00 sa buntag kay mao nang orasa ang mga lamok gadala og dengue. Unta kadtong mga gipangdengue na naa ta tambal ana. Paimna og Vital C 2 capsule kada oras ang pasyente kay ang Vital C man gud alkaline; ang virus nga dala sa lamok lisod makaatake sa imong dugo nga alkaline. Sulayi lang ninyo, wala man ni siya *side effect*, wala pod ni siya *overdose*. - **Jopal Ferrerogajunr Quilnt**

Manglimpyo gyud sa panimalay ug sa palibot ilabi na ang kanal kay diha gud lagmit mangitlog ang lamok kung barado kana. Ang mga sudlanan og tubig dapat naay taklob. Magsuot og sanina nga dili dulom og kolor. Pero kung aduna man galing simtoma sa dengue, magpa-check up na ta dayon sa doktor. - **Jheyzhele Pe Ege**

Mga tigulang gipahalipayan

Gipili sa DSWD ang 10 ka kinapobrehang mga edaran o *senior citizen* sa Siaton ug gihatagan og mga kalan-on o *grocery* niadtong Agosto 9, 2016 atol sa pagpanumpa sa mga bag-ong opisyaales sa kapunongan sa mga *senior citizen*. Mihatag usab og hinabang nga kwarta si Mayor Fritz Diaz. Ang nakadawat sa mga gasa mao sila si Narciso Badonio, Brgy 3, 82 anyos; Roman Gainsan, Maloh, 72 anyos; Victor Quitay, Datag, 89 anyos; Cruz Ege, Brgy 1, 69 anyos; Nicostrates Larena, Napacao; Enrique Makalala, Bonawon; Sergio Eparwa, San Jose, 77 anyos; Anastacia Sardan, Canaway, 79 anyos; Bonifacia Gaitera, Casalaan, 86 anyos; ug Adriana Merto, Brgy.2, 63 anyos.

Si Mayor Fritz Diaz (nagtalikod) kauban ang mga tigulang sa Siatong Gym.

Pulis Balita

Numero uno nasikop

Gisikop sa kapolisan si Arturo Torres Ragay, alyas Joart, taga Brgy 4 niadtong Agosto 5, 9:00 sa gabii sa National Highway, duol sa RGL Merchandise, Siaton. Nakuha gikan kang Ragay ang ang duha ka pakite nga gituohang shabu.

Si Ragay giila nga numero uno sa listahan sa

gipaniiran sa pulis ubos sa Operation Tokhang Siaton.

Si Ragay lakip sa mga mitahan sa ilang kaugalingon sa kapolisan niadtong usang bulan subay sa Operation Tokhang ug namumpa nga dili na mopadayun sa dautang buhat.

Gipangulohan ni Chief

of Police Varie Villanobos ang pagsikop kang Ragay. Nakuha usab ang P1000 nga salapi gikan kaniya.

Si Arturo Torres Ragay alyas Joart (naglingkod nga dunay posas) atol sa pagsikop kaniya sa kapolisan sa Siaton.